

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2021, 8 (2), 1158 -1182

COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE DİN DERSİ ÖĞRETMENLERİNİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN YETERLİK ALGILARI

The The Competency Perceptions of Religious Education Teachers Regarding Measurement and Evaluation Activities During the Covid-19 Epidemic Process

Ali BALTACI

Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilimdalı Türkiye. e-posta: alibaltaci@mersin.edu.tr ORCID: 0000-0003-2550-8698 (Sorumlu Yazar)

Fatih ÖZKAN

Arş. Gör. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilimdalı, Türkiye. e-posta: fatih.ozkan@dicle.edu.tr ORCID: 0000-0001-5774-7664

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received:	30/09/2021
Kabul Tarihi / Accepted:	14/12/2021
Yayın Tarihi / Published:	30/12/2021
Cilt / Volume:	8
Sayı / Issue:	2
Sayfa / Pages:	1158-1182

Atıf / Cite as: Baltacı, Ali & Özkan, Fatih. "Covid-19 Salgın Sürecinde Din Dersi Öğretmenlerinin Ölçme Ve Değerlendirme Faaliyetlerine İlişkin Yeterlik Algıları" [The The Competency Perceptions of Religious Education Teachers Regarding Measurement and Evaluation Activities During the Covid-19 Epidemic Process]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 8/2 (2021), 1158-1182.

Doi No: <https://www.doi.org/10.17859/pauifd.1002570>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Ithenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar/lar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Authors declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazar/lar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 8 (2) 2021: 1158-1182
COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE DİN DERSİ ÖĞRETMENLERİNİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN YETERLİK ALGILARI*

Ali BALTACI**
Fatih ÖZKAN***

Öz

Covid-19 sürecinde eğitimde yapılan önemli tartışmalardan birisi, öğrencilerin öğrendiklerinin nasıl değerlendirileceği konusudur. Ölçme ve değerlendirme yeterlikleri, öğretmenlerin eğitim süreçlerinde yaptıkları çalışmaların sonuçlarını görmeleri ve öğrencilerdeki davranış değişimlerini belirlemeleri açısından önemlidir. Din eğitimi içerisinde çeşitli şekillerde yapılan ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine yönelik öğretmenlerin mevcut algı ve yeterlik düzeyinde Covid-19 süreciyle birlikte beliren eksiklikler, bu çalışmanın yürütülmesinin ana gerekçesidir. Bu çalışmanın amacı, öğretmen mesleki yeterlik alanlarından biri olan ölçme ve değerlendirme alanına yönelik olarak din dersi öğretmenlerinin yeterlik algılarının belirlenmesidir. İlişkisel tarama modelinde tasarlanan çalışma, tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenen ve Ankara ilinde görev yapan 382 din dersi öğretmeni üzerinde yürütülmüştür. Veriler, Karaca'nın geliştirdiği "Ölçme ve Değerlendirme Yeterlik Algısı Ölçeği" sayesinde toplanmış ve SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler genel olarak ölçme ve değerlendirme etkinlikleri hususunda kendilerini 'kısmen yeterli' seviyede algılamaktadırlar. Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine ilişkin yeterlik algıları; cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim düzeyi ve mezun olunan bölüm açısından anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek, DKAB veya İDKABÖ Programı mezunları, lisansüstü eğitim mezunları ve mesleki kıdemi 5 yıl ve altında olan din dersi öğretmenleri, ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde kendilerini daha yeterli görmektedir. Din dersi öğretmenlerinin yeterliklerine ilişkin tartışmalara yön verecek nitelikte veri sunma amacındaki bu çalışmanın literatürdeki önemli bir eksikliği gidereceği, yeni çalışma alanları oluşturacağı ve salgın sonrası süreçte din dersi öğretmenlerinin yeterliklerinin geliştirilmesine yönelik politika ve uygulamaları etkileyeceği umulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Din Eğitimi, Öğretmen, Ölçme ve değerlendirme, Öğretmen yeterlikleri, Mesleki yeterlik.

* Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulunun 04/05/2020 Tarih ve 62 nolu kararı ile Etik Kurul İzni alınmıştır. Ayrıca yazar/lar arasında çıkar çatışması olmadığına ve makalenin hazırlanmasında herhangi bir kurumdan maddi destek alınmadığına dair yazarın yazılı beyanı bulunmaktadır.

** Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilimdalı e-posta: alibaltaci@mersin.edu.tr ORCID: 0000-0003-2550-8698 (Sorumlu Yazar)

*** Arş. Gör. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilimdalı e-posta: fatih.ozkan@dicle.edu.tr ORCID: 0000-0001-5774-7664

The Competency Perceptions of Religious Education Teachers Regarding Measurement and Evaluation Activities During the Covid-19 Epidemic Process

Abstract

One of the important discussions in education in the Covid-19 process is how to evaluate what students learn. Measurement and evaluation competencies are important for teachers to see the results of their studies in their education process and to determine the behavioral changes in students. The deficiencies that appear with the Covid-19 process at the current perception and competence level of teachers regarding the measurement and evaluation activities carried out in various ways in religious education are the main reason for this study. The aim of this study is to determine the competence perceptions of religious education teachers towards the field of measurement and evaluation, which is one of the teacher professional competency areas. The study, which was designed in the relational survey model, was carried out on 382 religion teachers working in Ankara and determined by the stratified sampling method. The data were collected through the "Measurement and Evaluation Competence Perception Scale" developed by Karaca and analyzed using the SPSS program. According to the results of the research, teachers generally perceive themselves at a "partially sufficient" level in terms of measurement and evaluation activities. Competence perceptions of teachers regarding measurement and evaluation activities; shows a significant difference in terms of gender, professional tenure, education level, and the department graduated from. Male, Religious Education Bachelors, graduates of postgraduate education, and religious education teachers with professional seniority of 5 years or less consider themselves more competent in assessment and evaluation activities. It is hoped that this study, which aims to provide data that will guide the debates on the competences of religious education teachers, will eliminate an important deficiency in the literature, create new fields of study, and affect the policies and practices for the development of the competencies of religious education teachers in the post-epidemic period.

Keywords: Religious Education, Teacher, Measurement and evaluation, Teacher competencies, Professional competence.

Structred Abstract: One of the essential discussions in education during the Covid-19 process is how to evaluate what students learn. Measurement and evaluation competencies are critical for teachers to see the results of their studies in their education process and to determine the behavioral changes in students. To increase the quality of religious education offered in schools, it is necessary to accurately measure the religious education given to students and to eliminate erroneous and incomplete learning by determining learning deficiencies. In this respect, religious education teachers should be able to develop programs related to religious education and training and design assessment and evaluation activities for course content. In addition, it is expected that the religious education teachers will enable the students to gain the competence to correctly determine the gains for these programs.

Religious education includes religious and moral education offered at different levels within the general education system. The prerequisite for the religious course teachers working in this field to be able to determine the academic success and performance of students in a reliable, valid, and consistent manner is to have qualified theoretical and practical knowledge, skills, and experience in measurement and evaluation competencies. The evaluations made in the process of religious education and teaching are important in terms of conveying the level of realization of the desired learning situations and the problems experienced in teaching to the teacher. Plus, the learning

approaches adopted in the development process of the religious education program are also important in terms of adopting the selection and application principles of measurement and evaluation methods.

Based on the research findings in the literature, it can be determined that religious education teachers face different difficulties while conducting assessment and evaluation activities in the teaching process, but they feel competent in this area. However, considering the difference between the aims and outputs of religious education and the ever-changing and updated educational activities in the Covid-19 process, it is obvious that the situation for measuring and evaluating student achievements is not as optimistic as teachers perceive. In this study, it was aimed to determine the competency perceptions of religion teachers towards existing assessment and evaluation activities, and the different measurement and evaluation activities were taken into consideration in the Covid-19 process. This study mainly focuses on the competencies of religion teachers in the field of measurement and evaluation. It aims to determine the level of competence perception of religion teachers regarding measurement and evaluation activities during the Covid-19 epidemic process. In this context, the answers to the following questions were tried to be sought: (1) What is the level of competence perceptions of religious education teachers regarding measurement and evaluation activities? (2) Do the perceptions of competence of religious education teachers regarding assessment and evaluation activities vary according to gender, professional tenure, education level, and the faculty/program they graduated from (theology or religious culture ethics teaching/education)?

This study was basically designed according to the explanatory paradigm and designed with the relational survey model, one of the quantitative research methods. The stratified sampling method, which is among the purposeful sampling methods, was used in the study, and the sample size was determined as 328. In the study, the 30-item "Measurement and Evaluation Competence Perception Scale" developed by Karaca was used by obtaining the necessary ethics and application permission. In the study, the SPSS program was used to analyze the data obtained online.

According to study results, the competence perceptions of teachers regarding measurement and evaluation activities; shows a significant difference in terms of gender, professional tenure, education level, and the department graduated from. Male, Religious Education Bachelors, graduates of postgraduate education, and religious education teachers with professional seniority of 5 years or less consider themselves more competent in assessment and evaluation activities. As a result of the study, it was determined that the perceived competence in the measurement and evaluation activities differed according to the genders of the teachers. Men saw themselves as more competent than women. As claimed by the results, graduation creates a differentiation in the assessment and evaluation competency perceptions of teachers. Unlike undergraduate education, postgraduate education offers teachers the opportunity to improve their professional knowledge and skills. At this point, the measurement and evaluation competencies of graduate graduates also increase. With respect to the results, the graduates of the Religious Education program see themselves more competent in the field of assessment and evaluation than the graduates of other programs in the faculties of theology/Islamic sciences. Another result of this study is that there is a significant change between religious education teachers' professional tenure and their perceptions of efficacy regarding measurement and evaluation activities. As professional tenure increases, teachers see themselves as inadequate in assessment and evaluation.

This study was conducted on a narrow sample group in an extraordinary period such as the Covid-19 epidemic period and is a prediction study based on the interpretation of data obtained with the application of a quantitative scale. It may be suggested that future research should be conducted in a context that includes teachers working in

different provinces and different assessment and evaluation approaches. It is hoped that this study, which aims to provide data that will guide the debates on the competences of religious education teachers, will eliminate an important deficiency in the literature, create new fields of study, and affect the policies and practices for the development of the competencies of religious education teachers in the post-epidemic period.

Keywords: Religious Education, Teacher, Measurement and evaluation, Teacher competencies, Professional competence.

GİRİŞ

Günümüzde bilim, teknoloji ve kültürde yaşanan hızlı gelişmeler, sosyal yaşamın tüm alanlarına yansımakta; genelde eğitim, özelde ise din eğitimi bu değişimden etkilenmektedir. Öğretme-öğrenme ile ölçme-değerlendirme gibi eğitim faaliyetinin temelini oluşturan temel süreçler de söz konusu değişimden nasibini almakta, her geçen gün yeni bir öğrenme modeli, öğretim tekniği ve öğrenci değerlendirme yaklaşımı gelişmektedir. Söz konusu hızlı değişime maruz kalan ve eğitimin temel unsurlarından olan öğretmen, öğrenme-öğretme sürecini yönlendiren başat aktördür.¹ Öğretmenler, öğrencilerin öğretimsel kazanımlarını, çeşitli eğitim hedefleri doğrultusunda değerlendirmekte; öğrencilerin akademik ve kariyer gelişimlerini yönlendirmektedir.² Covid-19 süreciyle birlikte kamusal alanda tartışma konusu olan hususlardan bir olan değerlendirme, öğrencinin derse ilişkin hazırbulunuşluk, dersin içeriğini anlama ve içselleştirme düzeyi ile öğrenme eksikliğinin belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır.³ Bu bağlamda, öğretmenlerin mesleki yeterliğinin önemli bir parçasını, ölçme ve değerlendirme bilgisi ile bu bilgiyi etkin bir şekilde kullanma becerisi oluşturmaktadır.

Okullarda sunulan din eğitiminin kalitesinin artırılabilmesi için öğrencilere verilen din eğitiminin doğru bir biçimde ölçülmesi ve öğrenme eksikliklerinin belirlenerek hatalı ve eksik öğrenmelerin giderilmesi gereklidir. Bu açıdan din dersi⁴ öğretmenlerinin, din eğitim ve öğretimine ilişkin programları geliştirebilmesi ve ders içeriklerine yönelik ölçme ve değerlendirme etkinliklerini tasarlayabilmesi gerekir. Ayrıca din dersi öğretmenlerinin, öğrencilerin bu programlara yönelik kazanımları doğru şekilde belirleme yeterliğini kazanmalarını sağlaması beklenir. Bu çalışma temelde din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanına ilişkin yeterliklerine odaklanmaktadır. Bu çalışma, Covid-19 salgın sürecinde din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme etkinliklerine ilişkin yeterlik algı

¹ Cemal Tosun, *Din eğitimi bilimine giriş* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2017), 13.

² Nevzat Yaşar Aşıkoglu, "Din öğretiminde öğretmenin rolü ve din dersi öğretmeni yeterlilikleri (Türkiye örneği)", *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2011): 7.

³ Ahmet Koç, "Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yeterlilikleri", *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (2010): 112.

⁴ Din eğitimi, eğitim sistemi içerisinde belirli derece ve kademelerde sunulan bir öğretim alanıdır. Literatürde farklı tanımlamalar yapılsa da burada kullanılan "din dersi" kavramı öğretimin farklı düzeylerinde (ilkokul, ortaokul ve lise) verilen din grubu dersleri olan "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Temel Dini Bilgiler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve İHL Meslek Derslerini ifade etmek için kullanılmıştır.

seviyelerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda şu soruların yanıtı aranmaya çalışılmıştır: (1) Din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme etkinliklerine ilişkin yeterlik algıları hangi seviyededir? (2) Din dersi öğretmenlerinin, ölçme ve değerlendirme etkinliklerine ilişkin yeterlik algıları cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim düzeyi ve mezun oldukları fakülte/programa (ilahiyat veya din kültürü ahlak bilgisi öğretmenliği/eğitimi) göre değişim göstermekte midir? Bu çalışma ile din eğitimi literatürüne yeni ve özgün bilgi sunulmasının yanında, Covid-19 salgın süreci ve sonrasında öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme alanına ilişkin yeterliklerini arttırıcı tedbirlerin alınması için çeşitli politikalar önerilmesi de hedeflenmektedir.

1. Din Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Din eğitimi, genel eğitim sistemi içinde farklı düzeylerde sunulan din ve ahlak eğitimini kapsar.⁵ Bu alanda çalışan din dersi öğretmenlerinin, öğrencilerin akademik başarı ve performanslarını güvenilir, geçerli ve tutarlı bir şekilde belirleyebilmelerinin ön koşulu, ölçme ve değerlendirme yeterlikleri hususunda nitelikli teorik ve pratik bilgi, beceri ve deneyime sahip olmaktır. Din eğitimi ve öğretimi sürecinde yapılan değerlendirmeler, öğrencilerde istendik öğrenme durumlarının gerçekleşme düzeyini ve öğretimde yaşanan aksaklıkları öğretmene iletmesi açısından önemlidir. Ayrıca din öğretimi programının geliştirilme sürecinde benimsenen öğrenme yaklaşımları, ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin seçim ve uygulama esaslarını benimsemesi açısından da önem taşır. Örneğin son din öğretimi programının temellendirildiği yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı kapsamında, ölçme ve değerlendirme etkinliklerini, öğretim süreci içine dağılmış bir şekilde tasarlanmıştır. Bu noktada söz konusu etkinlikler, öğrenme süreci boyunca farklı kazanımlara göre esnek bir şekilde belirlenen, alternatif veya çağdaş ölçme yöntemleri olarak anılan öğrenci merkezli değerlendirme faaliyetlerini kapsamaktadır.⁶ Bu açıdan var olan din öğretimi müfredatında, sonuç odaklı geleneksel öğrenme yöntemleri yerine, öğrenci merkezli ve süreç odaklı çağdaş bir yaklaşımın temel alındığı söylenebilir.

Ülkemizde öğretmenlerin, özellikle de din dersi öğretmenlerinin ölçme değerlendirme alanına ilişkin sahip olması gereken temel yeterliklere ilişkin belirlenmiş ölçütler bulunmamaktadır. Buna karşın uluslararası düzeyde bir öğretmenin doğru bir ölçme ve değerlendirme yapabilmesi için ne bilmesi gerektiğine ve hangi ölçme araçlarını kullanacağına dair standartlar geliştirilmiş ve diğer ülkelerde bahsi geçen yeterlik standartları kabul görmüştür.⁷ Söz konusu standartlar:

⁵ Beyza Bilgin, *Türkiye’de din eğitimi ve liselerde din dersleri* (Emel Matbaacılık, 1980), 8.

⁶ Mehmet Yıldız - M. Fatih Genç, “Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerini Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 45 (2015): 46.

⁷ Ayşe Özlem Ergül, *Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019), 15.

(1) eğitim durumunun gerektirdiği ölçme tekniklerini belirleme; (2) ölçme tekniğini usulüne göre uygulama; (3) uygulanan ölçme aracını doğru şekilde puanlama; (4) elde edilen puanlardan geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşabilme; (5) sonuçları doğru şekilde yorumlama; (6) yorumları öğretimsel karar alma süreçlerinde kullanabilme; (7) değerlendirme sonuçlarını diğer öğretmenler, aileler ve öğrencilerle paylaşma ve (8) öğretim etkinliklerine uygun olmayan ölçme tekniklerini belirleyip kullanmaktan imtina etme olarak özetlenebilecek yeterlikleri kapsamaktadır.⁸ Din eğitiminde öğrenci merkezli veya yapılandırmacı eğitim anlayışının uygulanması ile birlikte adı geçen yeterlik standartlarına öğrenci performansını değerlendirme, erişim derecelerinin puanlanması (rubrikler), öğrenci ürün dosyaları (portfolyo) gibi tanılayıcı ölçme biçimlerinin de eklendiği görülmektedir.⁹ Bununla birlikte, çağdaş ölçme yöntemlerine ilişkin uygulama becerileriyle donanmış olması istenen din dersi öğretmenlerinin, ayrıca geleneksel veya klasik ölçme etkinlikleri olarak adlandırılan kâğıt/kalem testlerini (yazılı sınav, çoktan seçmeli test, kısa cevaplı test vb.) uygulama becerisine sahip olması da beklenmektedir.¹⁰

Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal kazanımlarını belirlemek için kullanılacak uygun ölçme ve değerlendirme tekniklerinin, öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri ile sağlanabileceğini vurgulayan Leberman ve McDonald, ölçme ve değerlendirme yeterliklerini hizmet öncesi dönemde kazanmış bir öğretmenin, sonraki dönemlerde bu yeterlikleri kazananlara göre daha nitelikli bir öğretmen olacağını vurgulamaktadır.¹¹ Buradan hareketle son dönemde tartışmaların odağı haline gelen ilahiyat/islami ilimler fakültelerindeki öğretmenlik eğitimi (pedagojik formasyon) programlarının kaldırılarak hizmetiçi döneme aktarılması düşüncesi sakıncalıdır. Çünkü öğretmenlik meslek eğitimi programları belirli bir süreç içinde içselleştirilmektedir. Yeterlik kazanımındaki içselleştirme süreci kısaldığında, mesleki yeterliğin niteliği de düşmektedir. Din eğitiminde yaygın olarak kullanılan yapılandırmacı öğrenme anlayışı, öğretmenlerin temel yeterliklerinden olan ölçme ve değerlendirme alanını da şekillendirmektedir.

Yapılandırmacı din eğitimi anlayışında ölçme ve değerlendirme faaliyetleri, öğrenme sürecinin odağındadır.¹² Bu durum, söz konusu yeterliklerin hizmet öncesi dönemde edinilmesini ve içselleştirilmesini zorunlu kılsa da hizmet içi eğitim sürecinde adı anılan yeterliklerin edinilmesi ve geliştirilmesi de mümkündür. Yıldız,

⁸ Cecil R. Reynolds v.dğr., *Measurement and assessment in education* (Boston: Pearson, 2010), 112-121.

⁹ Yusuf Gündoğdu, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin tercih ettikleri ölçme araçları", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27 (2012): 89.

¹⁰ Yusuf Bahri Gündoğdu, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrenci Başarısını Değerlendirme Yeterlikleri (İstanbul Örneği)", *Milli Eğitim Dergisi* 43/198 (2013): 239.

¹¹ Sarah Leberman - Lex McDonald, *The transfer of learning: Participants' perspectives of adult education and training* (New York: Routledge, 2016), 53.

¹² Yıldız Kızılabdullah, "Yapılandırmacılık yaklaşımının ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin amaçlarının gerçekleşmesine etkisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/2 (2008): 201.

Genç ve Zengin'e göre yapılandırmacı yaklaşımın din eğitiminde verimli olarak kullanılmasına mani olan durumlardan birisi, din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanındaki yeterliklerinin düşük düzeyde olmasıdır. Onlara göre hizmet öncesi ve hizmetiçi dönemde din dersi öğretmenlerine yönelik nitelikli bir pedagojik formasyon eğitimi verilmemektedir.¹³ Ayrıca din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yeterliklerinin, öğretmen eğitim sistemindeki temel müfredatın sınırlılığıyla ilgili olduğunu belirten Çınar ile Yıldırım ve Vural, eğitim fakültelerinde sunulan öğretmenlik formasyon programlarının uygulamaya dönük olmaktan ziyade sadece sınırlı kuramsal bilginin öğretmen adaylarına sunulması ile gerçekleştirildiğini, uygulamalı olmayan formasyon eğitimlerinin gelecekte öğretmenlik mesleğini yapacak bireyler için önemli bir sorun oluşturduğunu ifade etmiştir¹⁴. Din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yeterliği, belirli düzeyde bilgi, beklenti, yeterlik inancı (öz yeterlik) gibi içsel unsurlar ile din eğitimi politikaları, okul ve öğretmenin sosyo-ekonomik düzeyi veya sosyo-kültürel çevresi gibi dışsal unsurlardan da etkilenmektedir.¹⁵ Bu noktada din dersi öğretmenlerinin, ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterliklerine ilişkin algılarının belirlenmesi, var olan din öğretimi faaliyetlerinin niteliğinin artırılması ve ileride kurgulanacak olası geliştirme faaliyetleri için önem arz etmektedir. Ayrıca Covid-19 süreciyle birlikte sektöre uğrayan ve uzaktan eğitim yöntemiyle giderilmeye çalışılan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin nasıl ölçüleceği ve öğrencilerin öğrenme düzeylerinin nasıl belirleneceği bir sorun haline gelmiştir. Bunun yanında olağanüstü bir dönem olsa da salgın sürecine yönelik ortaya atılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yönelik öğretmen yeterlikleri ve öğretmenlerin bu yeni süreçteki rolleri de tartışma konusu olmuştur.

Genelde eğitimin, özelde ise din eğitiminin niteliği, öğretmenin mesleki yeterlikleri ile doğrudan ilişkilidir. 1990'lı yıllardan itibaren öğretmen eğitiminin kalitesinin artırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası çalışmalar devam etmekte olup öğretmen eğitimindeki kalite artışının sağlanması ile daha nitelikli öğrencilerin yetiştirilmesi önemli bir eğitim politikası haline gelmiştir.¹⁶ Öğretmenlerin yalnızca ölçme ve değerlendirmeye değil öğretmenlik meslek alanlarına (eğitim programları,

¹³ Yıldız - Genç, "Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerini Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar", 76; Mahmut Zengin, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Öğretim Yeterlik Algıları", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/27 (2013): 24.

¹⁴ İbrahim Yıldırım - Ömer Faruk Vural, "Problems Related with Teacher Training and Pedagogical Formation in Turkey", *Journal of Teacher Education and Educators* 3/1 (2014): 73-90; Eyup Şimşek, "Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Genel Yeterlik Algıları: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-AUID* 11/2 (2018): 59-80.

¹⁵ Koç, "Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yeterlikleri", 145; Recai Doğan - Nurullah Altaş, "İkögretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Yeterlik Ölçeği Üzerine Bir Ön Araştırma", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/1 (2002): 112.

¹⁶ Songül Aynal Kilimci, *Türkiye'de öğretmen yetiştirme* (Ankara: Pegem Akademi, 2011), 53-54.

sınıf yönetimi vb.) ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları, uzun süredir devam eden nitelikli öğretmen yetiştirme politika arayışlarına konu olmaktadır.¹⁷ Söz konusu arayış içinde başta öğretmen yetiştirmekle görevli eğitim fakülteleri ve son dönemde DKAB¹⁸ öğretmeni yetiştiren lisans düzeyindeki programların kapatılmasıyla din dersi öğretmeni yetiştirmekle görevli İlahiyat/İslami ilimler fakültelerine büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. Din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine ilişkin yeterlilikleri, öğrencinin okul içi öğrenmelerdeki durumunun belirlenmesi ve etkili geri bildirimler vermesini sağlayıp öğrencideki öğrenme eksikliklerini giderilmesine yardım edecek; öğretmenlerin etkinlikleri planlama ve uygulama sürecini kolaylaştıracaktır. Bu sebeple din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanında iyi bir hizmet öncesi eğitim almış veya eksikliklerini hizmet içi eğitim aldığı dönemde kapatmış olması önemlidir. Bu sayede Covid-19 salgınında yaşanan hızlı değişimlere daha kolay ayak uydurulması ve öğretim faaliyetlerinin sekteye uğramaması sağlanmış olacaktır.

Literatüre bakıldığında öğretmenlerin ölçme değerlendirme alanındaki yeterliklerinin belirlenmesini konu edinen araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Örneğin Gündoğdu'nun yaptığı çalışmada, öğretmenlerin klasik ölçme etkinliklerini, yenilikçi ölçme araçlarına göre daha fazla tercih ettiklerini; DKAB öğretmenlerinin sıklıkla kullandığı ölçme etkinliğininse öğrenci performansını değerlendirmeye yönelik ödevler olduğunu belirlemiştir.¹⁹ Yıldız ve Genç çalışmalarında, öğrenci performans ödevi, gözlem raporları ve kavram haritalama gibi etkinliklerin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde daha çok tercih edildiğini; öğretmenlerin cinsiyet, yaş ve mezuniyetlerinin yenilikçi ölçme ve değerlendirme etkinliklerini tercih etme düzeylerini önemli ölçüde etkilediğini belirlemişlerdir.²⁰ Gündoğdu çalışmasında, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme etkinlik yeterliklerine yönelik algıları ile cinsiyet, branş, mesleki kıdem, okul türü ve hizmetiçi dönemde öğrenci değerlendirmesine yönelik eğitim almaları arasında anlamlı değişimler olduğunu; DKAB öğretmenlerinin, öğrencilerin başarısını değerlendirme noktasında yeterli olduklarını belirlemiştir.²¹ Işıkoğlan'ın yaptığı çalışmada, erkek öğretmenlerin kadınlara göre yenilikçi ölçme ve değerlendirme etkinliklerini yüksek düzeyde içselleştirdikleri; kalabalık sınıf, yoğun ders yükü ve çalışma süresi ile

¹⁷ Adnan Baki, "Öğretmen eğitiminin lisans ve lisansüstü boyutlardan değerlendirilmesi", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 11/3 (2010): 24.

¹⁸ Burada kullanılan DKAB kavramı, İlahiyat Fakülteleri bünyesinde açılan İDKABÖ (İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği) Programını ifade etmek için de kullanılmaktadır.

¹⁹ Gündoğdu, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin tercih ettikleri ölçme araçları", 85-112.

²⁰ Yıldız - Genç, "Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerini Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar", 45-80.

²¹ Gündoğdu, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrenci Başarısını Değerlendirme Yeterlikleri (İstanbul Örneği)", 237-258.

öğretmenin mezun olduğu okul türünün, ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik algı üzerinde etkili faktörler olmadığını belirlemiştir.²²

Çakmak, çalışmasında; öğretmenlerin %80'inin öğrenci kazanımlarını ölçerken geleneksel yazılı sınavları kullandığını, %12'sinin çoktan seçmeli testleri tercih ettiğini belirlemiştir. Aynı çalışmada öğretmenlerin %60'lık bir oranla yazılı sorularını internette temin ettikleri, yalnızca %32'sinin girdikleri sınıfın erişti düzeyine uygun olarak soruları kendilerinin hazırladığını tespit etmiştir. Çakmak, çalışmasında öğretmenlerin demografik özellikleri ile yenilikçi ölçme ve değerlendirme etkinliklerini tercih etme düzeyi arasında herhangi bir farklılık olmadığını dile getirmiştir. Buna karşın Çakmak, DKAB öğretim programı tanıtımına katılan, bu programın ölçme ve değerlendirme bölümünü inceleyen öğretmenlerin, diğer meslektaşlarına göre yenilikçi veya alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerine daha fazla ilgi gösterdiklerini saptamıştır.²³

Rençber, çalışmasında, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik algılarının kabul edilebilir seviyede olduğunu; bunun yanında öğretmenlerin geleneksel olmayan veya alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik algılarının da yeterli olduğunu belirlemiştir.²⁴ Yıldız, çalışmasında; öğretmenlerin öğrencilere verdikleri proje ve performans görevlerini ile kavram haritalama gibi etkinlikleri tercih etme seviyesinin, diğer ölçme etkinliklerini tercih etme seviyelerine göre daha fazla olduğunu; ayrıca, öğretmenlerin demografik özelliklerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeylerini önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.²⁵ Karbeyaz, çalışmasında; öğretmenlerin en çok açık uçlu soru, kavram haritası, sözlü sunum, proje, gözlem, performans ödevi/görevi gibi alternatif ölçme değerlendirme tekniklerini kullandığı; en az ise derecelendirilmiş rubrik, öğrenci etkinlik veya sürece dönük ürün dosyaları ile öz ve akran değerlendirme gibi daha özgün teknikleri tercih ettiklerini belirlemiştir.²⁶ Aynı çalışmada öğretmenlerin, yenilikçi değerlendirme etkinliklerini tercih etmeleriyle öğretmenlerin demografik nitelikleri arasında önemli bir değişiklik olmadığı da belirlenmiştir.

²² Davut Işıkoğlan, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yapılandırıcı Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine Yönelik Görüşleri", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/11 (2014): 165-181.

²³ Alaaddin Çakmak, *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliğinde ölçme ve değerlendirme teknikleri ve öğretmenlerin bunları kullanma düzeyleri* (Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2011).

²⁴ İbrahim Halil Rençber, *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme algıları (Şanlıurfa ili örneği)* (Yüksek Lisans, Harran Üniversitesi, 2010).

²⁵ Mehmet Yıldız, *Ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar (Sivas ili örneği)* (Yüksek Lisans, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015).

²⁶ Pervin Karbeyaz, *İlkokul ve ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar (Osmaniye ili örneği)* (Yüksek Lisans, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, 2018).

Literatürdeki araştırma bulgularından hareketle, din dersi öğretmenlerinin, öğretim sürecinde içinde ölçme ve değerlendirme etkinliklerini yürütürken farklı güçlüklerle karşılaştıkları, buna karşın bu alanda kendilerini yeterli hissettikleri belirlenebilir. Ancak din eğitiminin amaçları ile çıktıları arasındaki farklılık ile Covid-19 sürecinde sürekli değişen ve güncellenen eğitim faaliyetleri dikkate alındığında, öğrenci kazanımlarını ölçme ve değerlendirmeye yönelik durumun öğretmenlerin algıladıkları kadar iyimser olmadığı aşikârdır. Bu çalışmada Covid-19 süreci özelinde farklılaşan ölçme ve değerlendirme etkinlikleri dikkate alınmış ve din dersi öğretmenlerinin, var olan ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

1. Din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algıları hangi seviyededir?

2. Din dersi öğretmenlerinin, ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algılarıyla öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim düzeyleri ve mezun oldukları fakülte (ilahiyat veya din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği) değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma temelde açıklayıcı paradigmaya göre kurgulanmış olup nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeliyle tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modelinde incelenen olgular, gerçek yaşamda var oldukları biçimde betimlenir ve farklı değişkenlerle arasındaki ilişki kalıpları tespit edilmeye çalışılır.²⁷

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın yürütüldüğü hedef evren, 2019-2020 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde (2020 yılı Mart - Haziran ayları arasındaki süreç) Ankara'nın 25 ilçesindeki resmî ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim okullarında çalışan 2162 din dersi öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemleri arasında yer alan tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış olup örneklem büyüklüğü 328 olarak belirlenmiştir. Covid-19 salgın sürecinde örneklem grubuna erişim sağlık güvenliğini tehlikeye atacağından, örneklem kapsamında belirlenen 500 katılımcıya gerekli etik ve uygulama izinleri alınan ölçekler araştırmacı tarafından çevrimiçi olarak ulaştırılmış, doldurulan ölçekler veri depolama sistemine aktarılmıştır. Bu bağlamda dağıtılan ölçeklerden, 437'si için veri girişi sağlanmıştır. Doldurulan ölçeklerden 27'si hatalı, eksik veya yanlış seçenekleri işaretleme, 28'i de dağınık veya sıra dışı değerler barındırması sebebiyle analiz kapsamına alınmamıştır. Çalışmada sıra dışı değerlerin tespiti, Z

²⁷ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 33. Bs (Ankara: Nobel Akademik Yayın, 2018).

testi ve Mahalanobis uzaklıklarına ilişkin hesaplamalarla tespit edilmiştir. Belirlenen örneklem sayısına karşılık gelen ve hedef evrenin %17'lik bölümünü kapsayan 382 ölçek analiz edilmeye değer bulunmuştur. Örneklem grubunu tanılayıcı demografik özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Demografik Bilgileri

Değişkenler	Değişken Grupları	Sayı	%	Toplam
Cinsiyet	Erkek	175	45,8	382
	Kadın	207	54,1	
Eğitim Durumu	Lisans	309	80,8	382
	Lisansüstü	73	19,1	
	1-5 yıl	112	29,3	
Mesleki Kıdem	6-10 yıl	129	33,7	382
	11 yıl ve üstü	141	36,9	
Mezun Olunan Bölüm	İlahiyat/İslami İlimler	203	53,1	382
	DKAB Eğitimi	179	46,8	

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların % 54'1'i kadındır ve % 80,8'i lisans düzeyinde eğitim almıştır. % 36,9'unun mesleki kıdemi 11 yıl ve üzerindedir. Ayrıca katılımcıların %53,1'i ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinden mezun olmuştur.

2.3. Ölçme Aracı

Çalışmada Karaca'nın geliştirdiği, 30 maddelik "Ölçme ve Değerlendirme Yeterlik Algısı Ölçeği" gerekli etik ve uygulama izni alınarak kullanılmıştır.²⁸ Beşli likert tipi tasarlanan söz konusu ölçekten elde edilebilecek üst puan sınırı 150 iken alt puan 30 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin aralık genişliği olarak ifade edilebilecek sınır değerler, alınabilecek en yüksek ve en düşük puan arasındaki farkın, grup sayısına oranlanmasıyla tespit edilmiştir. Bu durumda ölçekten 30 ile 54 puan arasında bir değer elde edenler "yetersiz", 55 ile 79 puan arasında bir değer alanlar "kısmen yeterli", 80 ve 104 puan arası bir değer elde edenler "orta düzeyde yeterli", 105 ile 129 puan arası değere sahip olanlar "yeterli" ve 130 ile 154 puan arası bir değeri elde etmiş olanlar ise "oldukça yeterli" şeklinde nitelenebilecek bir sınıflamaya

²⁸ Erol Karaca, "Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Yeterliklerine İlişkin Likert Tipi Bir Yeterlik Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (2003): 179-198.

tabii tutulmuştur. Bu çalışma kapsamında ölçeğin genel güvenilirlik katsayı değeri (Cronbach's Alpha) .91 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışmada çevrimiçi ortamda elde edilen verilerin çözümlenmesi için SPSS programı kullanılmıştır. Örneklemin normal dağılım gösterme durumu (basıklık ve çarpıklık değerleri) incelenmiştir. Veri seti üzerinde normal dağılım analizleri yapılmış *çarpıklık*= -.893; kurtosis *basıklık*= .779 olarak hesaplandığından, örneklemin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Katılımcıların ölçme ve değerlendirmeye ilişkin algılarının farklılık analizinde, cinsiyet, mezun olunan okul türü ve öğrenim durumu değişkenleri için t testi; mesleki kıdem değişkeni için ise ANOVA kullanılmıştır. Yapılan analizlerde değişkenler arası farklılığı tespit edecek anlamlılık değeri 0.05 olarak seçilmiş; veriler bu anlam değeri üzerine yorumlanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Ölçme ve değerlendirme yeterlik algısına ilişkin bulgular

Tablo 2. Katılımcıların Ölçme ve Değerlendirme Yeterlik Algısı

Değişkenler	Değişken Grupları	Sayı	X	Ss
Cinsiyet	Erkek	175	79,04	11,61
	Kadın	207	72,64	10,65
Öğrenim Durumu	Lisans	309	74,11	11,26
	Lisansüstü	73	77,57	10,99
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	112	80,02	9,81
	6-10 yıl	129	74,98	11,21
	11 yıl ve üstü	141	72,51	12,36
Mezun Olunan Bölüm	İlahiyat/İslami İlimler	203	68,13	13,26
	DKAB Eğitimi	179	83,55	8,99
Toplam		382	75,84	11,13

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların (din dersi öğretmenleri), ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarının genel olarak "kısmen yeterli" düzeyde ($X=75,84$) olduğu belirlenmiştir. Cinsiyete göre incelendiğinde erkeklerin ($X=79,04$), kadınlara ($X=72,64$) göre daha fazla ölçme ve değerlendirme yeterlik algısına sahip olduğu belirlenebilir. Ayrıca lisansüstü düzeyde mezuniyete sahip olanların ($X=77,57$), lisans mezunlarına ($X=74,11$) göre daha fazla ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarının olduğu; DKAB mezunlarının ($X=83,55$), ilahiyat/İslami ilimler programlarından

mezunlarına (X=68,13) göre daha yüksek düzeyde ölçme ve değerlendirme yeterliğine sahip oldukları belirlenmiştir. Mesleki kıdemi 5 yıl ve altında olanlar (X=80,02) ölçme ve değerlendirme alanında diğer kıdem gruplarına göre daha yüksek algı düzeyine sahiptirler.

3.2. Çeşitli Değişkenlere Göre Ölçme ve Değerlendirme Yeterlik Algısına İlişkin Bulgular

Tablo 3. Çeşitli Değişkenlere Göre Ölçme ve Değerlendirme Yeterlik Algısı Arasındaki İlişki

Değişkenler	Değişken Grupları	Sayı	X	Ss	t	p
Cinsiyet	Erkek	175	79,04	11,61	5.615	.001
	Kadın	207	72,64	10,65		
Öğrenim Durumu	Lisans	309	74,11	11,26	2.372	.018
	Lisansüstü	73	77,57	10,99		
Mezun Bölüm	Olunan İlahiyat/İslami	203	68,13	13,26	13.124	.001
	DKAB Eğitimi	179	83,55	8,99		

Tablo 3 incelendiğinde, cinsiyete göre ölçme ve değerlendirme yeterlik algısı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($t_{(380)}=5.615$; $p<.05$). Erkekler, kadınlara göre ölçme ve değerlendirme alanında kendilerini daha yeterli görmektedirler. Çalışmanın bu bulgusu literatürde yer alan farklı araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Subrahmanian, kadınların erkeklere göre nispeten sayısal işlem becerisi isteyen ölçme ve değerlendirme alanında kendilerini yeterli görmediğini, erkeklerin ise bu alanda daha fazla yeterli olduğunu savunmaktadır.²⁹ Çakmak, çalışmasında; ölçme ve değerlendirme alanına ilişkin erkeklerin, kadınlara göre kendilerini daha yeterli gördüklerini belirlemiştir.³⁰ Yıldız'ın çalışmasında ise, erkeklerin ölçme ve değerlendirme alanında kendilerini kadınlara göre daha yeterli gördüklerini ve farklı ölçme tekniklerini kullanmada daha hevesli olduklarını bildirmektedir.³¹ Ancak literatürde bu araştırma bulguları ile çelişen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Şimşek çalışmasında, kadınların, erkeklere göre ölçme ve değerlendirme yeterliklerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir.³² Rençber'in çalışmasında ise,

²⁹ Ramya Subrahmanian, "Gender equality in education: Definitions and measurements", *International Journal of Educational Development* 25/4 (2005): 403.

³⁰ Çakmak, *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliğinde ölçme ve değerlendirme teknikleri ve öğretmenlerin bunları kullanma düzeyleri*, 142.

³¹ Yıldız, *Ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar (Sivas ili örneği)*, 53.

³² Şimşek, "Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Genel Yeterlik Algıları: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği".

kadın ve erkekler arasında ölçme ve değerlendirme yeterlik algısının farklılaşmadığını tespit etmiştir.³³

Tablo 3'e göre katılımcıların öğrenim düzeyleri ile ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algıları anlamlı bir farklılaşma içindedir ($t_{(380)}=2.372$; $p<.05$). Buna göre lisansüstü düzeyde eğitim alanlar, lisans düzeyinde eğitim alanlara göre, ölçme ve değerlendirme alanında kendilerini daha yeterli görmektedirler. Araştırmanın söz konusu bulgusu literatürde farklı çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. MacNell, Driscoll ve Hunt, eğitim seviyesindeki yükselmenin, öğretmenin ölçme ve değerlendirme becerisinde de artışa neden olduğunu; daha üst (lisansüstü) eğitim ve hizmet içi eğitimlere katılan öğretmenlerin, ölçme ve değerlendirme etkinlik alanında kendilerini daha yetkin gördüklerini belirlemiştir.³⁴ Sharma, Loreman ve Forlin çalışmalarında, lisansüstü düzeyde eğitim alan öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme çalışmalarına katılmaya daha istekli olduğunu; daha etik ve saydam ölçme becerileri sergilediklerini tespit etmiştir.³⁵ Marzano ise, lisans düzeyinde alınan eğitimin, öğretmeni bir süre idare ettiğini, ancak ölçme ve değerlendirme gibi gelişme potansiyeli güçlü olan alanların mutlaka hizmet içi veya lisansüstü eğitimlerle geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.³⁶ York, Gibson ve Rankin, çalışmalarında; lisansüstü eğitim alanların, lisans mezunlarına göre öğrencilerin öğrenme durumlarında daha hassas ölçüm yaptıklarını ve bu alanda kendilerini daha yeterli hissettiklerini ifade etmiştir.³⁷

Tablo 3 incelendiğinde mezun olunan eğitim kurumuna göre ölçme ve değerlendirme yeterlik algısının farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(380)}=13.124$; $p<.05$). Bu bağlamda DKAB programı mezunları, ilahiyat/İslami ilimler fakültesindeki diğer programlardan mezun olanlara göre ölçme ve değerlendirme alanında kendilerini daha yeterli görmektedirler. Bu bulgu, literatürdeki çeşitli araştırmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin Çakmak, DKAB mezunlarının ilahiyatın diğer programlarından mezun olanlara göre ölçme ve değerlendirme alanında daha yeterli olduğunu ve alternatif ölçme yaklaşımlarına daha yatkın olduğunu belirlemiştir.³⁸ 2017 yılında kapatılan DKAB programları temelde ilahiyat/İslami ilimler fakültelerindeki diğer programlardan farklıdır. DKAB programlarında ilahiyat programlarına göre yoğun bir öğretmenlik eğitimi yapılmakta; buna karşın ilahiyat

³³ Rençber, *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme algıları (Şanlıurfa ili örneği)*, 88.

³⁴ Lillian MacNell v.dğr., "What's in a name: Exposing gender bias in student ratings of teaching", *Innovative Higher Education* 40/4 (2015): 297.

³⁵ Umesh Sharma v.dğr., "Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices", *Journal of Research in Special Educational Needs* 12/1 (2012): 18.

³⁶ Robert J. Marzano, "Teacher evaluation", *Educational Leadership* 70/3 (2012): 16.

³⁷ Travis T. York v.dğr., "Defining and Measuring Academic Success.", *Practical Assessment, Research & Evaluation* 20 (2015): 20.

³⁸ Çakmak, *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliğinde ölçme ve değerlendirme teknikleri ve öğretmenlerin bunları kullanma düzeyleri*, 88.

alanındaki pek çok ders yer almamaktadır.³⁹ Son değişikliklerle ilahiyat fakültelerinde öğretmenlik meslek dersleri öğretim programının içine alınmış; böylelikle ilahiyat fakültesi mezunlarının dışarıdan pedagojik formasyon almalarına gerek kalmamıştır.⁴⁰ Öğretmenlik meslek dersleri, lisans mezuniyeti sonrası, dışarıdan birkaç aylık eğitimle alınabilse de bu derslerin içselleştirilememesi sonucu ölçme ve değerlendirme gibi yoğun uygulama gerektiren dersler, öğretmen adaylarınca tam olarak kavranamamaktadır.⁴¹ Bu durum ölçme ve değerlendirme gibi teknik bir alanın yeterliğini etkilemektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesinde çeşitli ölçme ve değerlendirme hizmet içi eğitimleri verilse de her öğretmenin bu hizmetlere erişimi de söz konusu değildir.⁴² İlahiyat fakültelerinin öğretim programlarına eklenen öğretmenlik meslek derslerinin, gelecek öğretmen nesilleri için sonuç vereceği aşikâr olsa da halen sistemde yer alan din dersi öğretmenleri için acil önlem alınması gerekmektedir.

Tablo 4. Mesleki Kıdemine Göre Ölçme Ve Değerlendirme Yeterlik Algıları

Değişken	Değişken Grupları	Sayı	X	Ss	F	p	Fark
Mesleki Kıdem	1 1-5 yıl	112	80,02	9,81			1-2
	2 6-10 yıl	129	74,98	11,21	5.027	.007	1-3
	3 11 yıl ve üstü	141	72,51	12,36			2-3

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların mesleki kıdemleri ile ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algılarının farklılaştığı görülmektedir ($F_{(2;379)}=5.027$; $p<.05$). Buna göre 5 yıl ve altında mesleki kıdeme sahip olanlar, 6-10 yıl ile 11 yıl ve üstünde mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlere göre kendilerini ölçme ve değerlendirme alanında daha yeterli görmektedirler. Ayrıca 6-10 yıl arası mesleki deneyimi olanların da 11 yıl ve üstü mesleki deneyimi olanlara göre daha yüksek düzeyde ölçme ve değerlendirme algısına sahip oldukları belirlenmiştir. Buradan hareketle, mesleki kıdemdeki artışın, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarında negatif etkisinin olduğu ve söz konusu algıyı azaltıcı yönde etkilediği belirlenebilir. Çalışmanın bu bulgusu literatürde çeşitli araştırma sonuçları ile benzeşim göstermektedir. Örneğin Jones, çalışmasında;

³⁹ Muhammet Fatih Genç, "Avrupa ve Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri Lisans Programları", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 13/3 (2013): 28.

⁴⁰ Ozan Çepni, "YÖK'ten ilahiyata formasyon ayrıcalığı - Cumhuriyet Eğitim Haberleri", *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Temmuz 2017, blm. Eğitim, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/egitim/777732/YOK_ten_ilahiyata_formasyon_ayrivaligi.html.

⁴¹ Hasan Demirtaş - Metin Kırbaç, "Pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin pedagojik formasyon eğitimine ilişkin görüşleri", *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/2 (2016): 138-152.

⁴² Serkan Şendağ - Nuray Gedik, "Yükseköğretim dönüşümünün eşiğinde Türkiye'de öğretmen yetiştirme sorunları: Bir model önerisi", *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama* 5/1 (2015): 75.

öğretmenlerin mesleki kıdemleri arttıkça kendilerini geliştirme eğilimlerinin de azaldığını ve lisans döneminde öğrendikleri bilgileri unuttuklarını; böylece ölçme ve değerlendirme alanında mesleki kıdemi yüksek olanların kendilerini yetersiz hissettiklerini belirlemiştir.⁴³ Danielson, mesleki kıdemle birlikte öğretmenlerin rutin işleri otomatikleştirdiğini ve ölçme ve değerlendirme gibi teknik yeterliklerin giderek köreldiğini; böylelikle öğretmenlerin giderek kendilerini yetersiz hissettiklerini belirlemiştir.⁴⁴ Henson, mesleklerinin ilk yıllarında olan öğretmenlerin kendilerini daha bilgili ancak tecrübesiz gördüklerini, tecrübe kazandıkça bilginin azaldığını ve mesleki yetersizlik duygusunun arttığını belirlemiştir.⁴⁵

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 sürecinde okullarda alışıldık şekilde sürdürülen yüz yüze eğitim yerini çevrimiçi, uzaktan ve açık öğretim gibi mesafeli öğretim yöntemlerine bırakmış; salgın sürecinde alışıldık öğretim yöntemleri yerini daha teknolojik yöntemlere bırakmıştır. Benzer şekilde yüz yüze eğitime ilişkin ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin de Covid-19 salgın sürecinde nasıl yürütülebileceği de eğitim sistemi için farklı güçlükler oluşturmuştur. Değişen eğitim anlayışıyla birlikte öğrencilerin öğrenme seviyelerinin belirlenmesi sorunun bir tarafı iken, var olan öğretmenlerin yeterlikleri sorunun diğer yüzünü oluşturmuştur. Mevcut din dersi öğretmenleriyle Covid-19 salgın sürecinde değişen eğitim sisteminin ne derece etkin yürütüldüğüne odaklanan bu çalışma, öğretmen yeterlik alanlarından biri olan ölçme ve değerlendirme yetkinliklerine odaklanmıştır. Bu çalışmada din dersi öğretmenlerinin salgın sürecinde karşılaştıkları güçlüklerden ziyade, onların ölçme yeterlikleri ve bu yeterlikleri değişen eğitim faaliyetlerinde kullanma biçimleri belirlenmeye, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin algıları çözümlenmeye çalışılmıştır.

Din eğitimi uygulamalarının okullarda etkili bir şekilde sürdürülmesi için, din dersi öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleki bilgi ve becerilerinin belirlenmesi ve bu yönde devam eden araştırmaların teşvik edilmesi gereklidir. Öğretmenlerin, mesleki bilgi ve beceri alanlarından birisi olan ve öğrenci erişimini belirlemek için meslek yaşantıları boyunca kullandıkları ölçme ve değerlendirme faaliyetleri, eğitim sisteminin başarısının belirlenebilmesi için elzemdir. Din eğitiminin, istedik hedeflere ulaşma düzeyi de ölçme ve değerlendirme faaliyetleri ve bu faaliyetleri yürüten öğretmenlerin yetkinlikleriyle doğrudan ilintilidir. Bu açıdan bu çalışma bulguları, din dersi öğretmenlerinin var olan ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarına yönelik önemli veriler sunma gayretindedir. Çalışma bulguları, din dersi

⁴³ Michael D. Jones, "How do teachers respond to tenure?", *IZA Journal of Labor Economics* 4/1 (2015): 8.

⁴⁴ Charlotte Danielson, *Talk about teaching!: Leading professional conversations* (New York: Corwin Press, 2015), 40-41.

⁴⁵ Cassandra R. Henson, "Combating Teaching Failure: An Interdisciplinary Approach to Educating the Next Generation and Producing Market-Ready Graduates", *Journal of Interdisciplinary Studies in Education* 7/2 (2019): 57.

öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algılarının “kısmen yeterli” seviyede olduğunu saptamıştır. Literatürde bulunan çeşitli çalışmalarda, bu araştırma sonuçlarına paralel bulgulara rastlanılmaktadır. Gencel ve Özbaşı⁴⁶, Gelbal ve Kellecioğlu⁴⁷, Karaca⁴⁸ ile Kilmen, Kösterelioğlu ve Kösterelioğlu⁴⁹ da yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin veya öğretmen adaylarının, ölçme ve değerlendirme etkinliklerine ilişkin algılarının “orta düzeyde” yeterli olduğu sonucunu tespit etmiştir. Ayrıca, Birgin ve Gürbüz⁵⁰, Çoklar ve Odabaşı⁵¹, Yaman ve Karamustafaoğlu⁵² çalışmalarında, öğretmenlerin veya öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algılarının yüksek düzeyde olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu çalışmada elde edilen bulguların, literatürle tutarlılık gösterdiği ve din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme etkinliklerine yönelik yeterlik algılarının ortalamasının altında olduğu veya kısmen yeterli algı düzeyinin ise nitelikli bir öğretmenden beklenen seviyenin çok altında olduğunu göstermektedir.

Ölçme ve değerlendirme etkinlikleri özelinde algılanan yeterliğin, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılaştığı ve erkeklerin, kadınlara göre kendilerini daha yeterli gördükleri bulgusu önemlidir. Literatürde öğretmenlerin cinsiyetleri ile ölçme ve değerlendirme yeterlik algıları arasındaki farklılığa ilişkin çelişkili bulgular olsa da genelde erkekler lehine bir yeterlik algısının olduğu görülmektedir. Zimbardo ve Coulombe, erkeklerin son dönemlerde pek çok konuda kadınların arkasında kaldıklarını, kadınların sosyal alanlarda erkeklere göre daha başarılı olduğunu ve fen ve teknik beceri gerektiren alanlarda ise kadınların ortalamasının altında başarı sağladığını ifade etmektedir.⁵³ Grossman ve Grossman, kadın ve erkekler arasında temelde bilişsel bir farklılık olmamasına karşın kadınların dikkat gerektiren işlere erkeklerden daha yatkın olduklarını, fiziksel çaba ve cesaret

⁴⁶ İlke Evin Gencel - Durmuş Özbaşı, “Investigating prospective teachers’ perceived levels of competence towards measurement and evaluation”, *İlköğretim Online* 12/1 (2013): 190-201.

⁴⁷ Selahattin Gelbal - Hülya Kellecioğlu, “Öğretmenlerin Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 33/1 (2007): 135-145.

⁴⁸ Karaca, “Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Yeterliklerine İlişkin Likert Tipi Bir Yeterlik Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi”.

⁴⁹ Sevilay Kilmen v.dğr., “Öğretmen adaylarının ölçme değerlendirme araç ve yaklaşımlarına ilişkin yeterlik algıları”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7/1 (2007): 117-127.

⁵⁰ Osman Birgin - Ramazan Gürbüz, “Sınıf öğretmeni adaylarının ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi düzeylerinin incelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2008): 163-179.

⁵¹ Ahmet Naci Çoklar - Hatice Ferhan Odabaşı, “Eğitim Teknolojisi Standartları Açısından Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Özyeterliklerinin Belirlenmesi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28/1 (2009): 1-12.

⁵² Süleyman Yaman - Sevilay Karamustafaoğlu, “Investigating prospective teachers’ perceived levels of efficacy towards measurement and evaluation”, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 44/2 (2011): 53.

⁵³ Philip Zimbardo - Nikita Coulombe, *Man, interrupted: Why young men are struggling & what we can do about it* (Red Wheel/Weiser, 2016), 58.

gerektiren işlerde ise erkeklerin gerisinde kaldıklarını ifade etmektedir.⁵⁴ Echevarria ve Merlo, kadınların erkeklere göre matematik ve istatistik becerilerinin daha geride kaldığını; hata yapmaktan veya eleştirilmekten korkan kadınların, erkekler kadar cesur kararlar alıp istatistiksel verileri yorumlamada isteksiz davrandıklarını ifade etmişlerdir.⁵⁵ Kahle ve arkadaşları ise, kadınların belirli karar aşamalarında erkeklere göre daha keskin davranabildiklerini, matematik veya işlem gerektiren konularda erkeklerden farklılığın bulunmadığını ancak istatistiksel verileri hayata uygularken zorluklar yaşadıklarını bildirmiştir.⁵⁶ Literatürde kadın ve erkek öğretmenler arasında ölçme yeterlikleri noktasında belirgin farklılıklar bulunduğu kanıtlardan hareketle, erkek din dersi öğretmenlerinin kadınlara göre işlemsel bilgi ve beceri gerektiren ölçme ve değerlendirme yeterliklerine daha fazla sahip oldukları sonucu önemlidir. Bu sonuçtan hareketle özellikle kadın din dersi öğretmenlerine yönelik hizmetçi eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirme yeterliklerini artırıcı uygulamalı eğitimlerin verilmesi önerilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre lisansüstü mezuniyeti, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarında farklılaşma oluşturmaktadır. Lisansüstü eğitim, lisans eğitiminden farklı olarak öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerilerini geliştirme imkânı sunmaktadır. Bu noktada lisansüstü mezunlarında ölçme ve değerlendirme yeterliklerinin de artması söz konusudur. Araştırmanın bu bulgusu literatürde desteklenmektedir. Levine, lisansüstü eğitiminin öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerilerine katkı yaptığını; öğretmenlerin pek çok alandaki yeterliklerinin gözle görülür ölçüde arttığını ifade etmiştir.⁵⁷ Özellikle eğitim bilimleri alanlarında yapılan lisansüstü eğitimlerin öğretmenlerin niteliklerinde pozitif yönlü ve anlamlı değişimlere neden olduğu bildirilmiştir.⁵⁸ Elbette ölçme ve değerlendirme yeterliklerini geliştirmek isteyen öğretmenler için lisansüstü eğitim bir alternatif olsa da gönüllülüğe bağlı olan lisansüstü eğitimlerine öğretmenlerin teşvik edilmesi gereklidir. Bu amaçla lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin özlük haklarında yapılacak iyileştirmeler (lisansüstü eğitim almış öğretmenlere ek ödemeler, izin işlemlerinde kolaylık vb.), söz konusu eğitimin özendirilmesi noktasında önem arz etmektedir.

Bu araştırma sonucuna göre DKAB eğitimi/öğretmenliği programı mezunları, ilahiyat/İslami ilimler fakültelerindeki diğer programlardan mezun olanlara göre kendilerini ölçme ve değerlendirme alanında daha yeterli görmektedirler. Bu durum öğretmenlik programlarından mezun olanların, ölçme ve değerlendirme derslerini

⁵⁴ Herbert Grossman - Suzanne H. Grossman, *Gender issues in education*. (ERIC, 1994).

⁵⁵ Cristina Echevarria - Antonio Merlo, "Gender differences in education in a dynamic household bargaining model", *International Economic Review* 40/2 (1999): 267.

⁵⁶ Jane Butler Kahle v.dğr., "Gender differences in science education: Building a model", *Educational psychologist* 28/4 (1993): 379-404.

⁵⁷ Arthur Levine, "How the academic profession is changing", *The American academic profession* (Routledge, 2017), 12-13.

⁵⁸ Lynda Kidd v.dğr., "Beginning Teachers' Perception of Their Induction into the Teaching Profession.", *Australian Journal of Teacher Education* 40/3 (2015): n3.

kuram ve uygulamalı olarak program içerisinde aldıkları; ilahiyat/İslami ilimler fakültelerindeki diğer programlardan mezun olanların ise bu dersleri lisans döneminde değil, öğretmenlik alan bilgisi eğitimi bünyesinde ve genellikle kuramsal olarak aldıklarına bağlanabilir. Öğretmenlik mesleki alan bilgisi eğitimleri, eğitim fakültelerinin öğretmenlik alanlarından mezun olmayıp öğretmenlik mesleğini icra etmek isteyenler için üniversitelerin eğitim fakülteleri bünyesinde yürütülen faaliyetlerdir. Bu eğitimler genellikle kuramsal olup uygulama gerektiren bölümleri de çok fazla uygulama imkânı olmadan yapılmaktadır. Bu yönü ile uygulamaya dayalı bir meslek alanı olan öğretmenliğin, salt kuramsal bilgi temelli etkinliklerle sunulması, mesleki yeterliklerin edinimi açısından sorun teşkil etmektedir.⁵⁹ Ayrıca genellikle yaz aylarına sıkıştırılan ve kısa dönemler halinde verilen öğretmenlik pedagojik formasyon eğitimlerinin, gerek öğretmen adaylarına gerekse eğitim sistemine yarardan çok zarar vereceği akıldan çıkarılmamalıdır.⁶⁰

Geleneksel ölçme ve değerlendirme etkinliklerinden ziyade alternatif veya yeni ölçme etkinliklerine yönelimi destekleyen yapılandırmacı din eğitimi yaklaşımının gereği olarak din dersi öğretmenleri, yeni ölçme ve değerlendirme tekniklerine yatkın olmalıdır. Alternatif ölçme ve değerlendirme etkinlikleri konusunda din öğretmenlerinin kendilerini “yetersiz” algılaması, öğretmen eğitimine yönelik farklı yaklaşım ve pratik çözümlerin ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.⁶¹ İlahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde yürütülen pedagojik formasyon dersleri arasında yer alan ölçme ve değerlendirme derslerinin teorik olmaktan ziyade pratik süreçleri de ihtiva edecek şekilde işlenmesi önemlidir. Bu süreçte ölçme ve değerlendirme dersine yönelik kazanımlarda ayrıntılı proje ve performans ödevlerinin kullanılması ve her din dersi öğretmen adayının kendini ifade edebileceği demokratik öğrenme ortamlarının yaratılması önerilebilir. Ayrıca İlahiyat/İslami ilimler fakültesi öğretim programında “Din eğitiminde çağdaş ölçme ve değerlendirme yöntemleri”, “din eğitiminde uygulamalı ölçme ve değerlendirme” ve “din eğitiminde alternatif ölçme yaklaşımları” gibi derslere yer açılması, din dersi öğretmen adaylarının mesleki yeterliliğini olumlu yönde etkileyecektir.

Bu araştırmanın bir diğer sonucu, din dersi öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile ölçme ve değerlendirme etkinliklerine ilişkin yeterlik algıları arasında anlamlı bir değişimin söz konusu olmasıdır. Mesleki kıdem arttıkça öğretmenler kendilerini ölçme ve değerlendirme alanında yetersiz görmektedirler. Bu durum literatürdeki farklı araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Örneğin Avalos, mesleğin ilk yıllarında olan öğretmenlerin, meslekte kıdem sahibi öğretmenlere göre, öğretmenlik

⁵⁹ Demirtaş - Kırbaç, “Pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin pedagojik formasyon eğitimine ilişkin görüşleri”, 147.

⁶⁰ Yıldırım - Vural, “Problems Related with Teacher Training and Pedagogical Formation in Turkey”, 77.

⁶¹ Işıkdoğan, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine Yönelik Görüşleri”; Şimşek, “Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Genel Yeterlik Algıları: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”.

mesleğine ilişkin bilgilerinin daha fazla olduğunu; ancak, mesleki tecrübe gerektiren konularda kıdem sahibi öğretmenlerin daha bilgili olduğunu ifade etmiştir⁶². Borko, ölçme ve değerlendirme gibi teknik terim ve uygulamanın yoğunlukta olduğu mesleki bilginin yıllar içinde unutulma eğiliminde olduğunu⁶³; Guskey ise mesleki bilgilerin tecrübeye dönüşmediğinde yani öğretmenler tarafından aktif olarak uygulama yapılmadığında çabucak unutulduğunu bildirmektedir.⁶⁴ Desimone, yıllar içinde kendini geliştirmeyen öğretmenlerin, mesleki bilgilerinin unutulduğunu; unutilan mesleki bilgi yerine genellikle kulaktan dolma bilgi ve becerilerin işe koşulduğunu bildirmiştir.⁶⁵ Hill, kısa aralıklarla (her 3 ya da 5 yılda bir) öğretmenlere mesleki yeterlik eğitimleri verilmesinin önemine dikkat çekmektedir.⁶⁶ Literatürdeki tartışmalardan hareketle, din dersi öğretmenlerinin yıllar içinde ölçme ve değerlendirmeye ilişkin bilgilerinin unutulma eğiliminde olacağı, kariyerlerinin bir aşamasında ise öğretmenlerin sadece tecrübi bilginin işe koşulmasından kaynaklanan bir tutum içinde olacakları öngörülebilir. Bu durumun önüne geçilmesi için din dersi öğretmenlerine yönelik her üç yılda bir 'ölçme ve değerlendirme eğitimi' veya 'öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi' düzenlenmesi gerekli görülmektedir. Özellikle din eğitimi politikalarına yön veren Milli Eğitim Bakanlığının, halen sistemde yer alan din dersi öğretmenlerine yönelik anılan eğitimleri sağlaması önerilebilir.

Bu çalışma Covid-19 salgın dönemi gibi olağanüstü bir dönemde, dar bir örneklem grubu üzerinde yürütülmüş, nicel bir ölçeğin uygulaması ile elde edilen verilerin yorumlanmasına dayalı bir kestirim çalışmasıdır. İleride yapılacak araştırmaların farklı illerde çalışan öğretmenleri ve farklı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını da içeren bir kapsamda yürütülmesi önerilebilir. Özellikle salgın süreci ve sonrasında ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin önemli ölçüde değişeceği öngörüsünden hareketle, ileride yapılacak çalışmaların boylamsal zeminde kurgulanması, öğretmenlerin farklı dönemlerdeki ölçme ve değerlendirme algılarının nasıl şekillendiğinin belirlenmesi önemlidir. Ayrıca bu çalışma ile elde edilen sonuçlar, sosyal bilimlerin durumsal ve bağlamsal doğası gereği, farklı araştırma sonuçları ile çelişebilir. Kısa bir zaman diliminde öğretmen yeterliliğinin veya yeterlik algısını belirlemeye çalışan nicel ölçme araçlarının kullanılması yerine ileride yapılacak araştırmaların nitel düzlemde ele alınması; ayrıca nicel ve nitel yaklaşımların birlikte kullanılması önerilebilir. Yapılandırmacı din öğretiminin gereği olan alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin ölçümün yapılmadığı bu

⁶² Beatrice Avalos, "Teacher professional development in teaching and teacher education over ten years", *Teaching and teacher education* 27/1 (2011): 10-20.

⁶³ Hilda Borko, "Professional development and teacher learning: Mapping the terrain", *Educational researcher* 33/8 (2004): 3-15.

⁶⁴ Thomas R. Guskey, "Professional development and teacher change", *Teachers and teaching* 8/3 (2002): 381-391.

⁶⁵ Laura M. Desimone, "Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures", *Educational researcher* 38/3 (2009): 181-199.

⁶⁶ Heather C. Hill, "Fixing teacher professional development", *Phi Delta Kappan* 90/7 (2009): 470-476.

araştırma yerine ileride yapılacak araştırmaların bu konuyu daha geniş bir kapsamda ele alması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar. "Din öğretiminde öğretmenin rolü ve din dersi öğretmeni yeterlilikleri (Türkiye örneği)". *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2011): 5-13.
- Avalos, Beatrice. "Teacher professional development in teaching and teacher education over ten years". *Teaching and teacher education* 27/1 (2011): 10-20.
- Baki, Adnan. "Öğretmen eğitiminin lisans ve lisansüstü boyutlardan değerlendirilmesi". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 11/3 (2010): 15-31.
- Bilgin, Beyza. *Türkiye'de din eğitimi ve liselerde din dersleri*. Emel Matbaacılık, 1980.
- Birgin, Osman & Gürbüz, Ramazan. "Sınıf öğretmeni adaylarının ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi düzeylerinin incelenmesi". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20 (2008): 163-179.
- Borko, Hilda. "Professional development and teacher learning: Mapping the terrain". *Educational researcher* 33/8 (2004): 3-15.
- Çakmak, Alaaddin. *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliğinde ölçme ve değerlendirme teknikleri ve öğretmenlerin bunları kullanma düzeyleri*. Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2011.
- Çepni, Ozan. "YÖK'ten ilahiyata formasyon ayrıcalığı - Cumhuriyet Eğitim Haberleri". *Cumhuriyet Gazetesi*. 10 Temmuz 2017. blm. Eğitim. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/egitim/777732/YOK_ten_ilahiyata_formasyon_ayrivaligi.html.
- Çoklar, Ahmet Naci & Odabaşı, Hatice Ferhan. "Eğitim Teknolojisi Standartları Açısından Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Özyeterliklerinin Belirlenmesi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28/1 (2009): 1-12.
- Danielson, Charlotte. *Talk about teaching!: Leading professional conversations*. New York: Corwin Press, 2015.
- Demirtaş, Hasan & Kırbaç, Metin. "Pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin pedagojik formasyon eğitimine ilişkin görüşleri". *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/2 (2016): 138-152.
- Desimone, Laura M. "Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures". *Educational researcher* 38/3 (2009): 181-199.

- Doğan, Recai & Altaş, Nurullah. "İköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Yeterlik Ölçeği Üzerine Bir Ön Araştırma". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/1 (2002): 109-122.
- Echevarria, Cristina - Merlo, Antonio. "Gender differences in education in a dynamic household bargaining model". *International Economic Review* 40/2 (1999): 265-286.
- Ergül, Ayşe Özlem. *Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Gelbal, Selahattin & Kellecioğlu, Hülya. "Öğretmenlerin Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 33/1 (2007): 135-145.
- Gencel, İlke Evin & Özbaşı, Durmuş. "Investigating prospective teachers' perceived levels of competence towards measurement and evaluation". *İlköğretim Online* 12/1 (2013): 190-201.
- Genç, Muhammet Fatih. "Avrupa ve Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri Lisans Programları". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 13/3 (2013): 27-45.
- Grossman, Herbert & Grossman, Suzanne H. *Gender issues in education*. ERIC, 1994.
- Guskey, Thomas R. "Professional development and teacher change". *Teachers and teaching* 8/3 (2002): 381-391.
- Gündoğdu, Yusuf. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin tercih ettikleri ölçme araçları". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 27 (2012): 85-112.
- Gündoğdu, Yusuf Bahri. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrenci Başarısını Değerlendirme Yeterlikleri (İstanbul Örneği)". *Milli Eğitim Dergisi* 43/198 (2013): 237-258.
- Henson, Cassandra R. "Combating Teaching Failure: An Interdisciplinary Approach to Educating the Next Generation and Producing Market-Ready Graduates". *Journal of Interdisciplinary Studies in Education* 7/2 (2019): 55-62.
- Hill, Heather C. "Fixing teacher professional development". *Phi Delta Kappan* 90/7 (2009): 470-476.
- Işıkdوغان, Davut. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yapılandırıcı Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine Yönelik Görüşleri". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/11 (2014): 165-181.
- Jones, Michael D. "How do teachers respond to tenure?" *IZA Journal of Labor Economics* 4/1 (2015): 8.

- Kahle, Jane Butler & Parker, Lesley H. - Rennie, Leonie J. - Riley, Dana. "Gender differences in science education: Building a model". *Educational psychologist* 28/4 (1993): 379-404.
- Karaca, Erol. "Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Yeterliklerine İlişkin Likert Tipi Bir Yeterlik Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (2003): 179-198.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. 33. Bs. Ankara: Nobel Akademik Yayın, 2018.
- Karbeyaz, Pervin. *İlkokul ve ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar (Osmaniye ili örneği)*. Yüksek Lisans, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, 2018.
- Kızılabdullah, Yıldız. "Yapılandırmacılık yaklaşımının ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin amaçlarının gerçekleşmesine etkisi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/2 (2008): 197-215.
- Kidd, Lynda & Brown, Natalie - Fitzallen, Noleine. "Beginning Teachers' Perception of Their Induction into the Teaching Profession." *Australian Journal of Teacher Education* 40/3 (2015): n3.
- Kilimci, Songül Aynal. *Türkiye'de öğretmen yetiştirme*. Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Kilmen, Sevilay & Kösterelioğlu, Meltem Akın - Kösterelioğlu, İlker. "Öğretmen adaylarının ölçme değerlendirme araç ve yaklaşımlarına ilişkin yeterlik algıları". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7/1 (2007): 117-127.
- Koç, Ahmet. "Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yeterlikleri". *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (2010): 107-149.
- Leberman, Sarah & McDonald, Lex. *The transfer of learning: Participants' perspectives of adult education and training*. New York: Routledge, 2016.
- Levine, Arthur. "How the academic profession is changing". *The American academic profession*. 1-20. Routledge, 2017.
- MacNell, Lillian & Driscoll, Adam - Hunt, Andrea N. "What's in a name: Exposing gender bias in student ratings of teaching". *Innovative Higher Education* 40/4 (2015): 291-303.
- Marzano, Robert J. "Teacher evaluation". *Educational Leadership* 70/3 (2012): 14-19.
- Rençber, İbrahim Halil. *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme algıları (Şanlıurfa ili örneği)*. Yüksek Lisans, Harran Üniversitesi, 2010.

- Reynolds, Cecil R. & Livingston, Ronald B. - Willson, Victor L. - Willson, Victor. *Measurement and assessment in education*. Boston: Pearson, 2010.
- Sharma, Umesh & Loreman, Tim - Forlin, Chris. "Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices". *Journal of Research in Special Educational Needs* 12/1 (2012): 12-21.
- Subrahmanian, Ramya. "Gender equality in education: Definitions and measurements". *International Journal of Educational Development* 25/4 (2005): 395-407.
- Şendağ, Serkan & Gedik, Nuray. "Yükseköğretim dönüşümünün eşiğinde Türkiye'de öğretmen yetiştirme sorunları: Bir model önerisi". *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama* 5/1 (2015): 70-91.
- Şimşek, Eyup. "Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Genel Yeterlik Algıları: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-AUID* 11/2 (2018): 59-80.
- Tosun, Cemal. *Din eğitimi bilimine giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2017.
- Yaman, Süleyman & Karamustafaoglu, Sevilay. "Investigating prospective teachers' perceived levels of efficacy towards measurement and evaluation". *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 44/2 (2011): 53.
- Yıldırım, İbrahim & Vural, Ömer Faruk. "Problems Related with Teacher Training and Pedagogical Formation in Turkey". *Journal of Teacher Education and Educators* 3/1 (2014): 73-90.
- Yıldız, Mehmet. *Ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar (Sivas ili örneği)*. Yüksek Lisans, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015.
- Yıldız, Mehmet & Genç, M. Fatih. "Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerini Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*. 45 (2015): 45-80.
- York, Travis T. & Gibson, Charles - Rankin, Susan. "Defining and Measuring Academic Success." *Practical Assessment, Research & Evaluation* 20 (2015).
- Zengin, Mahmut. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Öğretim Yeterlik Algıları". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/27 (2013): 1-28.
- Zimbardo, Philip - Coulombe, Nikita. *Man, interrupted: Why young men are struggling & what we can do about it*. Red Wheel/Weiser, 2016.